

خطرات ناشی از ویروس کرونا روی فعالیت های بانکی و راه های بیرون رفت

طوریکه میدانیم ویروس کرونا یا کوید 19 خطرات و مشکلات عدیده ای را روی اقتصاد کشورها بجا گذاشته است. در این مقاله در زمینه تأثیرات آن روی فعالیت های بانکی جهان پرداخت صورت گرفته است.

ویروس کرونا چالش های فراوانی را در عرصه های مختلف از صحت گرفته تا اقتصاد، سیاست، فرهنگ و دیگر موارد بوجود آورده است. به همین ترتیب ویروس نامبرده در دو سطح اقتصاد (کلان و خرد)، اکثریت کشورها را با چالش روبرو ساخته است.

در سطح اقتصاد کلان، افزایش نرخ بیکاری، افزایش سطح عمومی قیمت ها، کاهش درآمد ملی، کاهش رشد اقتصادی و در نهایت باعث رکود اقتصادی گردیده است. به ترتیب در سطح اقتصاد خرد، این ویروس چالش های جدی را در محیط کسب و کار شرکت ها و کمپنی ها بوجود آورده و باعث رکود فعالیت ها و حتی ورشکستگی تعدادی آنها گردیده است. در کنار آن، شیوع این ویروس کاهش درآمد خانواده ها و افزایش مخارج آنها را به همراه داشته و به تبع آن سبب کاهش رفاه عمومی نیز گردیده است که به این دلیل، ویروس نامبرده در پهلوی بحران صحتی، احتمال بحران اقتصادی را نیز برای کشورها به دنبال خواهد داشت.

چون در حال حاضر نظام مالی اکثریت کشورها، بانک محور می باشد، ویروس کرونا عرضه و تقاضای خدمات بانکی را در اکثر کشورها نیز متأثر ساخته و فعالیت آنها را با خطرات احتمالی روبرو ساخته است.

گزارش ریسک جهانی مجمع جهانی اقتصاد (World economic forum) که در ابتدای سال 2020 منتشر شده است؛ در آن ریسک آب و هوا، گرمای زمین، واقعات طبیعی، واقعات محیط زیستی و آسیب های ناشی از آن بالای حوزه های چون اجتماع، اقتصاد، ژئوپولیتیک، محیط زیست و تکنالوژی طبقه بندی شده است.

در گزارش متذکره بیشترین احتمال وقوع مربوط به حوزه محیط زیست (بیولوژیکی یا پزشکی) و بیشترین آسیب در حوزه اقتصاد بررسی شده است. همچنان بر اساس گزارش های بانک جهانی (WB) و صندوق بین المللی پول (IMF)، اقتصاد جهان در نتیجه ویروس کرونا رکود اقتصادی که درجه و شدت آن بیشتر از رکود سال 2008 میلادی می باشد، را تجربه خواهند نمود. قرار محاسبات تخمینی، زبان ناشی از ویروس نامبرده بیشتر از 1000 میلیارد دلار امریکایی برای اقتصاد جهانی خواهد بود.

با توجه به آسیب و پیامد های خطر ویروس کرونا روی فعالیت های بانکی، لازم است تا بانک ها محدودیت های بیرونی، واکنش ها، اقدامات احتمالی، تعامل عرضه و تقاضا در بازار را به سرعت درک نموده و برای کاهش تبعات خطر ناشی از این ویروس سیاست های جدید بانکی را اتخاذ نمایند.

برای بیرون رفت از پیامدهای خطر زای ویروس کرونا در فعالیت های بانکی، لازم است تا نظام بانکی کشورها به بررسی و تحلیل آسیب ها و پیامدهای این ویروس بر فعالیت های بانکی خود به ویژه در دوران پسا کرونا پردازند و راهکارها و میکانیسم های عملی را روی دست گیرند.

قرنطین و تعطیلات ناشی از ویروس کرونا، باعث کاهش معاملات بانکی، افزایش هزینه های عملیاتی، کاهش درآمد های بانکی، کاهش فایده بانکی (Bank Profitability) گردیده و حتی سبب زیان های مالی برای بعضی بانکها گردیده است. کاهش نرخ ربح بانکی و معوق شدن بازپرداخت قرضه ها باعث کاهش درآمد بانکها گردیده است. به دلیل کاهش فعالیت کسب و کار در ایام قرنطین، بانکها نیز درآمد های ناشی از اعطای قرضه را از دست داده و در ضمن باعث افزایش هزینه های بانکی گردیده است. در صورت تداوم این وضعیت در کشورها، ممکن است نظام بانکی به مشکلات روبرو شود، و به اقتصاد کشورها آسیب جدی وارد نماید.

شرایط عدم اطمینان ناشی از ویروس کرونا، بانکها را به صورت سیستماتیک با انواع خطرات از قبیل: خطر قرضه، خطر بازار، خطر نقدینگی، خطر عملیاتی و غیره... روبرو کرده است. ریسک یا خطر به معنی احتمال محقق نشدن پیش بینی های آینده و امکان وقوع هر نوع خسارات یا زیان (اعم از مالی و غیر مالی) در نتیجه انجام یک فعالیت است. برخی خطرات ناشی از ویروس کرونا بر فعالیت بانک ها را میتوان به شرح زیر اشاره نمود:

1. خطر قرضه (Credit Risk): این نوع خطر از احتمال بروز ضرر های ناشی از عدم بازپرداخت و یا بازپرداخت اصل قرضه با

تأخیر و تکتانه یا هر دوی آن در نتیجه عدم توانایی مالی و تمایل مشتری بوجود میاید. چون قرنطین ناشی از ویروس

کرونا سبب سکتگی در کسب و کارها گردیده و فعالیت های تجارتي را به رکود مواجه ساخته است، بناءً اشخاص (حقيقي و حقوقي) که از بانک ها قرضه و يا تسهیلات بانکی را دریافت نموده اند، به دليل از دست دادن کسب و کار و همچنان کاهش فروش محصولات و خدمات خود متأسفانه قادر به تطبيق تعهدات خود برای پرداخت اقساط قروض و نرخ تکتانه بانکی نیستند که این موضوع به نوبه خود باعث احتمال خطر قرضه برای بانکها میشود. همچنان در نتیجه شیوع ویروس کرونا بانک ها از ارائه قرضه های طویل مدت برای کسب و کار های بزرگ ابا می ورزند و در اعطای قرضه های کوتاه مدت و کم حجم و با ریسک پایین نیز با احتیاط شدید برخورد می کنند که این موضوع برای بانکها هزینه فرصتی (Opportunity Cost) را بوجود می آورد.

2. خطر بازار (Market Risk): خطر بازار عبارت از احتمال بروز زیان های ناشی از نوسانات نرخ های مختلف در بازار از جمله نرخ ربح، نرخ اسعار و قیمت دارایی ها می باشد که پیش بینی ارزش دارایی ها و بدهی ها و همچنین درآمد های ناشی از دارایی ها (درآمد تسهیلات اعطا شده) و هزینه های بدهی ها (هزینه تهیه منابع مالی) را تحت تأثیر قرار میدهد. نوساناتی که در قیمت دارایی های مالی (اسهم شرکت ها، اوراق قرضه و اسعار) و دارایی های واقعی (طلا، نفت و دیگر اقلام) به دليل شیوع ویروس کرونا بوجود آمده، باعث کاهش کیفیت دارایی (Asset Quality) بانکها و احتمال خطر بازار برای بانک ها گردیده است.

3. خطر نرخ مبادله (Exchange Risk): عبارت از احتمال بروز زیان های ناشی از نوسانات نرخ اسعار در فعالیت های بین المللی است که پیش بینی ارزش دارایی ها، بدهی ها، درآمد های ناشی از دارایی های اسعاری (درآمد تسهیلات اسعاری) و هزینه های بدهی های اسعاری (هزینه تهیه منابع اسعاری) را تحت تأثیر قرار میدهد. شیوع ویروس کرونا باعث کاهش ارزش پول ملی یک تعداد کشورها گردیده و در نتیجه سبب کاهش ارزش نرخ مبادله آن در مقابل اسعار گردیده که این موضوع احتمال خطر نرخ مبادله را برای بانک ها نیز بوجود آورده است.

4. خطر نقدینگی (Liquidity): عبارت از احتمال بروز زیان های ناشی از عدم توانایی بانک در تأمین نقدینگی مورد نیاز جهت پرداخت بموقع بدهی ها، ایفای بموقع تعهدات، اعطای تسهیلات و استفاده از فرصت های سرمایه گذاری جهت افزایش دارایی ها می باشد. چالش ویروس کرونا باعث کاهش نقدینگی در بازار های مالی (بازار پول و سرمایه) شده و توان تسویه پذیری بانکها به دليل افزایش هزینه ها و خطرات مالی علی الرغم تزریق مقطعی منابع مالی محدود به بانکها توسط دولتها، کاهش پیدا کرده است و احتمال خطرات نقدینگی را برای بانک ها بوجود آورده است. نظر به پیشنهادات کمیته بازل، بانک ها موظف هستند تا فیصدی معین سرمایه خویش را منحیث نسبت کفایت سرمایه نگهداری نمایند، اما شیوع ویروس کرونا باعث کاهش نسبت کفایت سرمایه بانک ها نیز گردیده است.

5. خطر عملیاتی (Operational Risk): عبارت از احتمال بروز ضرر یک بانک از روند ناکارآ و نامناسب فرایندها و روش ها، افراد و سیستم های داخلی و یا رویدادهای بیرونی میباشد. ویروس کرونا باعث محدودیت های حضور فیزیکی مشتریان در بانک، رعایت توصیه های بهداشتی و فاصله گذاری اجتماعی (social distancing)، نیمه فعال نگهداشتن محیط کسب و کار، استفاده از وسایل دیگر ارتباطی مانند ارتباطات تلفونی و خدمات بانکی آنلاین؛ اجراءات بانک ها را به سکتگی مواجه ساخته و مشکلات احتمال خطرات عملیاتی را برای بانک ها بوجود خواهد آورد.

6. خطر تکنالوژی معلوماتی (IT Risk): چالش کوید 19 باعث میشود که بانکها به سمت خلاقیت و نوآوری، استفاده از تکنالوژی نوین، ارائه خدمات بانکداری به شکل آنلاین روی آورند، اما از طرف دیگر به دليل کاهش فعالیت های فیزیکی و حضوری مشتریان بانک و ضعف مقاومت عملیاتی (Operational Resilience) دیتابیس های مربوطه و ناتوانی ابزار های فناوری برای انتقال سریع به فضای مجازی، زمینه را برای جرایم سایبری و هکر ها مساعد ساخته و احتمال خطرات تکنالوژی معلوماتی را برای بانکها بوجود خواهد آورد.

7. خطر قانونی و یا حقوقی (Legal Risk): عبارت از احتمال بروز زیان های ناشی از تفسیر و اجرای نامناسب قوانین و مقررات، اشتباهات حقوقی، عدم کفایت و شفافیت قوانین، مقررات و استانداردهای موجود برای حل موضوعات حقوقی بانکها و هر نوع تغییر غیرقابل پیش بینی در قوانین، مقررات و استانداردها را خطر حقوقی گویند. چالش های کوید 19 باعث عدم اجرای به موقع تعهدات و قرار دادها میان بانک و مشتریان گردیده، مشکلات و دعاوی حقوقی بین بانک و مشتریان، احتمال خطر حقوقی را برای بانکها بوجود میآورد.

8. خطر نیروی انسانی (Human Resource Risk): ابتلای تعدادی از کارمندان بانک ها به ویروس کرونا باعث سکتگی در امور یومیه بانک ها گردیده و حتی بعضی از بانکها کارمندان مجرب و کلیدی خود را در جریان ویروس نامبرده از دست داده اند. این موضوع باعث سکتگی در امور کاری بانک ها گردیده و احتمال خطر نیروی انسانی را برای بانکها بوجود خواهد آورد.

برای مقابله با انواع خطرات ناشی از ویروس کرونا در خصوص حمایت بانکها، کشورها اقدامات ذیل را میتوانند روی دست گیرند:

1. حمایت مالی بانکها مطابق توصیه های از مطالعات موردی کمیته بازل که برای حمایت بانکها در زمان ویروس کرونا و پساکرونا ارائه گردیده است.

2. افزایش نقدینگی در بازار از طریق ابزار های سیاست پولی

3. حمایت مالی بانکها از طریق معافیت های مالیاتی و سبسایدی

4. تعدیل قوانین، مقررات و طرزالعمل ها برای حمایت بانکها

5. جلب توجه سازمان های مالی و پولی بین المللی مانند صندوق وجهی بین المللی (IMF) و بانک جهانی (World Bank) برای حمایت و پشتیبانی نظام بانکی.

بانکها نیز برای حمایت بخش های اقتصادی باید اقدامات ذیل را روی دست گیرند:

1. اعطای قرضه با نرخهای تکتانه کمتر از نرخ قبل از واقعه کرونا برای قرضه گیرندگان؛

2. تمدید مهلت تسویه قرضه های اعطا شده قرض گیرندگان؛

3. تمدید اعتبارات بانکی برای مشتریان بانکها؛

4. به تعویق انداختن مطالبات اقساطی بانکها

5. ارائه خدمات بانکی به شکل آنلاین برای مشتریان

6. طرح پلان تداوم فعالیت به منظور استمرار فعالیت بانکی؛

در نتیجه میتوان گفت که بانک ها به عنوان واسطه های مالی، سپرده پذیر، قرضه دهنده و تسهیل کننده خدمات مالی، نقش اساسی را در اقتصاد کشورها دارند. اثرات ویروس کرونا بر فعالیت های بانکی، بیش از هر چیز وابسته به موقتی یا دائمی بودن شوک ویروس است. برای شناسایی، ارزیابی، تجزیه و تحلیل، کنترل و کاهش خطرات بانکی ناشی از ویروس کرونا باید به صورت مداوم ابزارها، مدل ها، سناریوها و آزمون های استرس مالی (Stress testing, Var) انجام شده و نظارت دقیق تری از میزان خطر احتمالی صورت گیرد و نظر به آن اولویت بندی انجام شود. بانکها با فراهم آوری تسهیلات مالی نقش کلیدی برای عبور از بحران و حمایت بخش های اساسی اقتصاد دارند. سلامت آنها سلامت اقتصاد و بحرانی شدن آنها بحرانی شدن اقتصاد است.

حسیب الله ذکی کارمند مرکز تحلیل معاملات و راپورهای مالی د افغانستان بانک

منابع :

1. حاکمیت بانکداری اروپایی (European Banking Authority)

2. مجمع جهانی اقتصاد (World economic forum)

3. بانک تسویه بین المللی (Bank for international settlement)

4. راعی، ر. و سعیدی، ع. (1385). مبنای مهندسی مالی و مدیریت خطرات. تهران: انتشارات سمت

5. صادقی، سمیرا (1393) مدیریت خطرات . ترجمه اندروهلمز

6. مهدیان، داود .و افشرد، احمد اسدی. (1393). سوء مدیریت در بانکها و مؤسسات مالی.